

Hubbes László-Attila¹

A csíksomlyói pápalátogatás megítélésének digitális közösségi diskurzusai²

Kivonat

A Videmus Papam kutatási projekt keretében zajló vizsgálatok részeként tanulmányom Ferenc pápa 2019. június elseji csíksomlyói látogatásának visszhangját követi figyelemmel – a pápa személyére és szerepére, a magyarság, a székelység nemzeti identitására, a Mária-kegyhely jelentőségére, a történelmi fontosságú alkalomra, a többség és kisebbség viszonyaira, az egyház szerepére vonatkozó vallási és szekuláris diskurzusokban. A pápalátogatás körül zajló közbeszédet – kulcsszavak alapján – elsősorban a digitális média anyagaiban, a közösségi oldalakon megjelenő nyilvános véleményekből, hozzászólásokból kibontakozó diskurzustöredékekben vizsgálja, de fontos kiegészítő adatokat nyújtanak az elemzéshez az online kérdőívek és az interjúk anyagai is. A szövegek és kiegészítő anyagok (képek, videók) feldolgozását mindenekelőtt kvalitatív diskurzuselemzési módszerekkel végeztem – a kutatótársak munkájával és eredményeivel összehangolva.

Kulcsszavak: pápalátogatás, Csíksomlyó, közösségimédia-viták, pápákritikusok, pápatámogatók, interetnikus viszonyok, vallásközi viszonyok

Abstract. Social Media Discourses Concerning Pope Francis' Visit to Csíksomlyó/Șumuleu Ciuc

Szeklerland, at the south-easternmost part of historical Transylvania, an ethnic Hungarian enclave in the middle of Romania, lies on the borderline between cultures, on the crossroads of religious denominations where western Christianity meets eastern Orthodox Christianity. Șumuleu Ciuc (Csíksomlyó in Hungarian) is a major historical Roman Catholic – Marian – pilgrimage site of Szeklerland, which has grown into a national holy site of Hungarians from all over the world. This place was included into the official itinerary of Pope Francis' 2019 visit in Romania.

The aim of this article – as part of our interdisciplinary research project titled “Videmus Papam. Social, Economic Aspects of Pope Francis' 2019 Visit to Șumuleu Ciuc in Szeklerland's Regional and Wider Contexts” identifying, mapping, describing, and analyzing the socio-religious, socio-demographic, economic-touristic, and media-representation aspects of the papal visit – is to investigate the echoes of the papal visit, with special attention to the personality and the role of Pope Francis, the ethnic identity of Szekler-Hungarians, the significance of the Marian pilgrimage site, the historical importance of the special occasion, the inter-ethnic relations between majority Romanians and minority Hungarians, the role of the church in religious and secular discourses. The investigation focuses, based on key terms, on the public discourses around the papal visit unfolding from the digital media contents, opinions, public comments appearing in social media, but the data obtained

1 Sapientia EMTE, Csíkszeredai Kar. E-mail: hubbeslaszlo@uni.sapientia.ro.

2 A kutatás megvalósulását a Magyar Tudományos Akadémia 2527/10/2019/HTMT számú Domus csoportos szülőföldi ösztöndíja tette lehetővé. Köszönet a támogatásért!

from the online questionnaires and interviews performed during the research project offer important insights as well. The texts and auxiliary materials (photos, videos) have been processed through qualitative discourse analysis methods – corroborated with the work and results of the members of the research team.

Keywords: Papal visit, Csíksomlyó/Șumuleu Ciuc, social media deliberations, pope-criticism, pope-enthusiasm, inter-ethnic relations, inter-religious relations

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article

Hubbes László-Attila (2022). A csíksomlyói pápalátogatás megítélésének digitális közösségi diskurzusai. *Erdélyi Társadalom*, 20(1), 139–154. <https://doi.org/10.17177/77171.272>

A tanulmány ingyenesen letölthető a CEEOL-ról: <https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=928> és a GESIS adatbázisából: <http://www.da-ra.de/dara/search?lang=en&mdlang=en>.

A KUTATÁS KERETEI³

A *Videmus Papam* interdiszciplináris kutatási projekt 2019-ben, Ferenc pápa azévi csíksomlyói látogatásának társadalmi, gazdasági vetületeit vizsgálta székelyföldi és tágabb kontextusban, a társadalom-, kommunikáció-, gazdaság-, üzleti és vallástudományok megközelítésével. A kutatócsoportos pályázatban részt vevő kollégák: dr. Nagy Benedek, dr. Kádár Beáta és dr. Fejes Ildikó, a kutatást vezető Hubbes László Attilával együtt 2019. áprilisa és decembere között egy széles körű, komplex kutatást folytattak, amelynek célja a csíksomlyói pápalátogatás társadalmi és gazdasági körülményeinek, kísérő jelenségeinek leírása és elemzése volt.

A KUTATÁSI PROJEKT KONTEXTUSA

Történelme folyamán Székelyföld gazdasági értelemben mind a Magyar Királyság, mind az Erdélyi Fejedelemség, mind pedig Románia peremvidékének számított, annak ellenére, hogy ez utóbbinak földrajzilag centrumában helyezkedik el. Kulturális értelemben peremvidéke az egész nyugati kultúrának, hiszen ennek legkeletibb olyan térsége, amelyben ez többségi, domináns kultúráként hatja át a régió társadalmát, Székelyföld egyetlen szempont alapján tekinthető centrumnak: Csíksomlyó révén vallási, közösségépítő, identitásalkotó és -formáló funkciója van az egész magyarság és moldvai csángóság számára. Gazdaságpolitikai, infrastrukturális és modernizációs szempontból ez a térség – történelme folyamán majdnem mindvégig, de a jelenben is – kelet-közép-európai viszonylatban fejletlen, felzárkóztatásra váró régiónak számított és számít a jelenben is. A vallásosság azonban a jelenben is kimagasló szerepet tölt be – nem csu-

3 Az alábbi három alfejezet a kutatásban részt vevő kutatók, Fejes Ildikó, Kádár Beáta, Nagy Benedek és Hubbes László-Attila közösen írt pályázati jelentéséből és sajtóbeszámolójából összevont ismertetés.

pán a helyiek életében; Csíksomlyó révén a vallásosságnak olyan centrumává tudott válni, aminek nem csupán regionális, hanem össznemzeti hatóköre van, a közép-kelet-európai Mária-úthálózat egyik fő zarándokhelyeként pedig fokozatosan nemzetközi jelentőségűvé is nőtt. Ez a vallási centrum pedig Ferenc pápa 2019-es látogatása révén Székelyföldet néhány napra a világ vallási-politikai központjává is tette – olyan momentum ez Székelyföld életében, amire történelme folyamán eddig nem került sor és a közeljövőben valószínűleg nem is fog megismétlődni.

Ugyanakkor az esemény messze túlmutat a római katolicizmus mégoly egyetemes aktuális vallási vonatkozásain. Amellett, hogy a nyugati kereszténység egyik legkeletibb területe egy görögkeleti vallási többségű országban, Székelyföld egy viszonylag elszigetelt tömbmagyar közösség egy más nyelvű, vallású, kultúrájú nép körében. Csíksomlyó így a legutóbbi évtizedekben nemcsak a katolicizmus kegyhelyeként él, de – felekezettől, sőt akár vallásosságtól függetlenül is – fokozatosan az összmagyarság külhoni nemzeti zarándokhelyévé is nőtte ki magát. Ha a csíksomlyói pünkösdi búcsú mintegy magyar nemzeti ünnepnek számít – egy idegen ország területén –, a román állam meghívására az országba érkező Ferenc pápa látogatása a nemzet zarándokhelyén többretegű, változatos nemzeti-politikai diskurzusokat generál.

Á KUTATÁSI PROJEKT RÖVID ISMERTETÉSE ÉS A KUTATÁS SORÁN ALKALMAZOTT MÓDSZERTANI MEGKÖZELÍTÉSEK

Ferenc pápa csíksomlyói látogatása a társadalomtörténeti momentum gazdasági, politikai, médiatudományi elemzésén túl vallásszociológiai kérdések sokaságát is fölveti: Milyen szociodemográfiai jellemzőkkel írhatók le a pápalátogatásra érkezők? Milyenek a résztvevők felekezeti, alapvető vallásgyakorlati mutatói, milyen kognitív hittartalmak kötődnek a résztvevőkben Ferenc pápához? Kirajzolódik-e a résztvevők körében a „vallási turizmus”, további pápalátogatásokon való részvétel általános gyakorlata, vagy a csíksomlyói részvétel többnyire egyedi esemény az ittlévők életében? Melyek voltak a pápalátogatáson való részvétel legfontosabb motivációi? Milyen összefüggésben állnak ezek közösségi, nemzeti, vallási élménykeresés gyakorlatával? Milyen egyéni, kognitív és/vagy vallási élményt jelentett a pápalátogatáson való részvétel? Milyen hasonlóságok/különbségek vannak a csíksomlyói pünkösdi búcsún való részvétel nyújtotta élményekhez képest, van-e, ha igen, milyen többlettartalma a pápával való találkozás lehetőségének? Milyen nehézségek és kihívások adódtak a szervezés során, melyek voltak a legsikeresebb aspektusok?

Az eseményt több szempontból vizsgáltuk: 1.) a Székelyföld mint pápalátogatás kapcsán centrummá vált térség „hatása” a világra: Hogyan tud egy periférikus térség a nemzetközi média középpontjába kerülni? Mit tud közölni önmagáról egy ilyen esemény kapcsán? Mit tud meg a „világ” erről a régióról, lehet-e, van-e üzenete egy ilyen térségnek a világ felé? 2.) Milyen hatásai voltak a pápalátogatás eseményének a Székelyföldre: Gerjesztett-e, és ha igen, milyen gazdasági változásokat? Kisebbségpolitikai szempontból volt-e jelentősége? A helyi társadalomban hozott-e hosszú távú hatású változásokat, pl. a helyi szereplők, intézmények együttműködésében, a társadalmi kohézió növekedésében? 3.) A csíksomlyói pápalátogatás hogyan jelent meg a lokális, regionális, nemzeti identitás vallási és szekuláris diskurzusainak tükrében? Milyen etnikai, nemzeti vetületek jelentek meg a pápalátogatás kapcsán a helyi, a hazai és a nemzeti sajtóban?

Hogyan jelent meg Csíksomlyó vallási és nemzeti kettőssége a közösségi médiában? Hogyan jelent meg a két zarándoklatesemény (a pápalátogatás és a pünkösdi búcsú) időbeli eltéréseiből és közelségből fakadó vallási és nemzeti kettősség a közösségi médiában?

Az összetett kutatás a pápalátogatás több aspektusát kívánta feltárni: mindenekelőtt a résztvevők szociodemográfiai és vallásszociológiai jellemzőit, a részvétel motivációit; a pápalátogatás és a kapcsolódó események gazdasági hatását; a hazai és nemzetközi sajtó viszonyulását a pápalátogatáshoz, és ennek kapcsán a kisebbségi magyarság, a Székelyföld, a pünkösdi búcsú média-reprezentációját, a régió alkalomhoz fűződő imázspítését; illetve az esemény körül zajló közbeszédet a digitális média, a közösségi oldalak anyagaiban – így az alkalmazott módszerek is többértékűek: a résztvevők körében végzett utólagos online kérdőíves és mélyinterjúk kutatás; a regisztrált látogatószámok, illetve a kérdőívészéssel és interjúkból kiderülő, tartózkodásra vonatkozó válaszok révén készített számítások elemzése és kiértékelése; hagyományos sajtóanyagok és digitális közösségi médiatartalmak, szóróanyagok és online népszerűsítő eszközök kvantitatív elemzése kulcsszavakra, -kifejezésekre építve tartalomelemző szoftverek, Google-trends statisztikák alkalmazásával, valamint ezek kvalitatív megközelítésű értelmezése több szempontú kritikai diskurzuselemzéssel.

A célkitűzések között szerepelt, hogy e kiemelkedő esemény különböző turisztikai hatásait, kísérő médiajelenségeit, valamint vallási motivációit és szocioökonómiai tényezőit a látogatók körében feltérképezzék. A százezret is meghaladó számú zarándokereget vonzó pápalátogatás széles körű intézményi együttműködést igényelt, ezért elengedhetetlen volt ennek a munkának a szakmai áttekintése, a sikerek és nehézségek kiértékelése. Az is célunk volt, hogy betekintést nyerjünk a résztvevők és szervezők motivációiba és tapasztalataiba. Az esemény változatos vallási és nemzeti diskurzusokat generált, szükséges volt tehát ezek kiváltó okait megvizsgálni és a véleménykülönbségeket megérteni. A vizsgálatok egy része már az eseményt megelőzően megindult, a többségük viszont ezt követően zajlott le. A komplex, több síkon zajló kutatási csomag célja tehát abban állt, hogy a pápalátogatás hatásait, méreteit és belső lefolyását kövesse a lehető legpontosabb rögzítés és megértés érdekében.

Ennek érdekében a kutatócsoport többirányú munkát végzett, amelyet az alábbiakban részletezünk. A közös munka részeként kidolgoztunk egy részletes kérdőívet a pápalátogatáson résztvevő zarándokok számára, amelyet Ferenc pápa csíksomlyói látogatása utáni egy hónapban a világháló közösségi oldalainak segítségével igyekeztünk minél több résztvevőhöz eljuttatni virtuálisan – a kitöltési kedvet tíz ajándékcsomag kisorsolásával igyekeztünk növelni. A kérdőívet összesen 507 személy töltötte ki és küldte be – ebből a kérdőívanyagból dolgozott Fejes Ildikó és Nagy Benedek. Ugyancsak közös munkával kezdtük el a pápalátogatás hazai magyar, román, magyarországi és nemzetközi angol nyelvű sajtóanyagainak gyűjtéséhez szükséges szempontrendszer felállítását. A sajtófigyelési munka oroszánrészt Kádár Beáta végezte el: a Google online kereső segítségével a legnagyobb népszerűségnek örvendő portálok legnépszerűbb cikkeit válogatta be a *Csíkszereda* és a *pápalátogatás* címszavakat használva a keresés során.

Az összegyűlt sajtóanyagból összesen száz releváns cikket válogatott ki, a négy említett kategóriából egyenként huszonöt anyagot. Ezeknek a tartalomelemzéséhez a *KH Coder* nevű kvalitatív elemző nyílt forráskódú szoftvert alkalmazta. Ezzel párhuzamosan, ugyancsak közös munkával, a kutatócsoport kidolgozta a rendezvény fő szervezőivel és kulcsszereplőivel készítendő strukturált interjú kérdéseit. Az interjúkat Hubbes László irányítása alatt a kutatásba bevont

egyetemisták – név szerint: Antal Tünde, Bartó Tímea, Mándoki Bernadett kommunikáció szakos hallgatók – segítségével folytattuk le, akiknek ezúton is szeretnénk kifejezni köszönetünket. Összesen kilenc személlyel készült interjú, ebből a kutatási időszak végéig nyolc beszélgetés került átírásra. Ezeket az interjúkat elsősorban Nagy Benedek és Fejes Ildikó hasznosították a tanulmányaik elkészítéséhez. Nagy Benedek vizsgálati témája a pápalátogatás gazdasági és turisztikai vonatkozásaira összpontosult, ő a kérdőívekből és az interjúkból kinyerhető adatok feldolgozása mellett a hivatalos statisztikai kimutatásokat és a Google trends adatait elemezte. Az adatok összegyűjtéséhez marketing szakos hallgatókat vont be a kutatói munkába: Gothárd Kis Noémit és Varga Tündét, valamint egy mesteris hallgatót, Mészáros Tibort – akiknek ugyancsak köszönjük munkáját. A pápalátogatás digitális közösségi nyilvánosságának vizsgálatához már 2019 április hónapjától kezdve folyamatosan figyeltük az erdélyi magyar online sajtóban megjelenő cikkeket és a közösségi oldalakon e cikkekhez fűzött hozzászólásokat, vitákat. A gyűjtést végző Hubbes Lászlónak ugyancsak a kutatásba bevont hallgatók voltak ebben a munkában is segítségére: Antal Tünde, Bartó Tímea, György Anikó Fruzsina, Holló Piroska, Mándoki Bernadett kommunikáció szakos, Kelemen Beáta és Sándor Krisztina szociológus, valamint Baliga Béla mesteris hallgató – utóbbi a hozzászólások kódszavazásában végzett jelentős munkát. Az összegyűlt majdnem hetven cikk és több mint kétezer-ötszáz hozzászólás egységességét, azok elemzését a kutatásvezető Hubbes László Attila végezte. Eredményeit *A csíksomlyói pápalátogatás megítélésének digitális közösségi diskurzusai* című előadásában foglalta össze, ez olvasható az alábbiakban.

BEVEZETŐ

Kutatásunk elindításakor abból a gondolatból indultunk ki, hogy a csíksomlyói pünkösdi búcsú mintegy magyar nemzeti ünnepnek számít – egy idegen ország területén –, így a román állam meghívására az országba érkező Ferenc pápa látogatása a nemzet zarándokhelyén többre-egű, változatos nemzeti-politikai diskurzusokat generál. A pápalátogatás körüli diskurzusok sokfélesége legkiváltképpen a digitális közösségi média széles nyilvánosságában mutatkozott meg, mind helyi, mind az egész magyar nyelvű virtuális agora beszédterein.

A pápa csíksomlyói látogatása – nemcsak egyedi, mondhatni történelmi esemény, hanem a pápa személyének a közvéleménybeli megítélése („Hogyan alakult...”, 2019) miatt ellentmondásos visszhanggal is járt. A székelyföldi, az erdélyi magyar katolikus közösségnek (és általánosan az erdélyi magyarságnak) igen régi álma, hogy a pápa személyesen ellátogasson Csíksomlyóra, ezzel mintegy elismerje, igazolja a csíksomlyói Mária-zarándokhely szentségét, és általánosan magát az erdélyi magyar katolicizmust (az ortodoxiát de facto államvallásként kezelő román államban). Mégis a régi kívánság teljesülése, éppen az említett ellentmondásosság miatt, további kontroverz viszonyulásokat generált a közbeszédben mind a pápalátogatás szükségességéről, mind annak időszerűségéről, mind az időzítéséről, mind pedig a helyénvalóságáról, egyáltalán kívánatosságáról vagy nemkívánatosságáról. Egyrészt, valóban sokan örültek a várva várt pápai látogatásnak, másrészt, sokan adtak hangot azon véleményüknek, hogy *ennek* a pápának semmi keresnivalója ott, ugyanakkor abban is megoszlottak a vélemények, hogy mikor kellett volna a látogatásnak megtörténnie, hiszen az eseményt mindössze egy hét választotta el a szokásos pün-

köszönettel. A pápalátogatás szervezési körülményei, előkészítési munkálatai is igencsak megosztották közvéleményt, és, amint majd láthatjuk, utólagos megítélése sem egyértelmű és egyöntetű. Az online közösségi média digitális nyilvánosságában zajló megszólalások, reakciók híven tükrözik az elő társadalmi közvélemény diskurzusait, ezért úgy véljük, tanulmányozásuk hozzásegít az esemény komplex megítélésének jobb megértéséhez, de legalábbis érzékeléséhez.

Mindezek fényében, a vizsgálat megkezdésekor előzetesen megfogalmazott és közben felmerülő főbb kutatási kérdéseinket az alábbiakban vázolom:

1K: Melyek a pápalátogatás legforróbb, legvitatottabb témái?

2K: Milyen elvárások fogalmazódnak meg az online nyilvánosságban a pápa, az esemény iránt?

3K: Milyen az esemény megítélése az online nyilvánosságban?

4K: Milyen a pápa megítélése az online nyilvánosságban?

5K: Milyen a nemzetiségi, vallási-felekezeti viszonyok reprezentációja az online nyilvánosságban?

6K: Hogyan viszonyulnak a digitális közösségi nyilvánosság diskurzusai a főáramú média-diskurzusokhoz?

A vizsgálat lefolytatásához a kiindulópontokat elsősorban az erdélyi magyar (valamint néhány releváns anyaországi) online sajtó anyagai biztosították, a pápalátogatást megelőző hónapokból (január 10-től június 1-ig), valamint az utóvisszhangok június első két hetéből (összesen 69 cikk, bejegyzés, videó).⁴ Magát a közvetlen kutatási anyagot a közösségi oldalakon (elsősorban a Facebookon) megosztott cikkek, bejegyzések hozzászólásai⁵ jelentették: a több mint 2500 hozzászólás, mém vagy hangulatreakció (pontosabban 2529, de ezek közül néhány ismétlődik). A hozzászólásokon van a hangsúly – azok képviselik vizsgáldásunk számára a közösségi digitális nyilvánosságot.

Az összegyűjtött vizsgálati anyag elemzése többretegű, többszemponú kvalitatív tartalom-elemzést, diskurzuselemzést kíván meg. A csíksomlyói pápalátogatás, lévén az egész magyarságot érintő, nagy jelentőségű közösségi esemény, természetesen nemcsak a hagyományos mass média mutatott érdeklődést iránta, de a széles nyilvánosság digitális tükröződését képező közösségi média is érthető módon élénken foglalkozott vele – erős érzelmi válaszokat, túlzó jóslatokat váltott ki, ál- és rémhíreket gerjesztett, ad hoc véleményközösségek alakultak, virtuskodó rituális viták pattantak ki és zajlottak hónapokon keresztül, felmérhetetlen mennyiségű szöveget generálva (ennek mindössze kisszámú, de reprezentatív töredékét képviseli az összegyűjtött hozzászólásanyag). A digitális szövegek beható elemzéséhez a participációs kommunikáció (Horányi, 2006), a rituális médiaelmélet (Császi, 2002; Pócsik & Nagy, 2009; Andok, 2017), a vitarítások (Howard, 2008), a digitális közösségi véleményformálás (Glózer, 2013), az online retorikai elemzés (Szvetelszky, 2017; Veszelszki, 2017), a digitális szövegek kritikai elemzése

4 A cikkek, online médiaanyagok felsorolása a hozzájuk tartozó hozzászólásokkal együtt a Domus kutatási jelentés mellékletében érhető el.

5 A hozzászólások gyűjtésében részt vállalt Antal Tünde, György Anikó Fruzsina, Holló Piroska, Mándoki Bernadett kommunikáció szakos, Kelemen Beáta és Sándor Krisztina szociológus, valamint Baliga Béla kommunikáció szakos mesteris hallgató. Ezúton is köszönetemet fejezem ki nekik.

(Herring, 2004; Hubbes, 2012) nyújt szükséges módszertani keretet. A kialakult diskurzusok értelmezéséhez pedig a kritikai diskurzuselemzési megközelítések (pl. Foucault, 1998; Szabó, 1998; Van Dijk, 2000), valamint a közösségi oldalak diszkurzív mintáinak tartalomelemzési módszerei (Mogoş és mtsai, 2018) elengedhetetlennek tűnnek. Mindebből a jelenlegi gyors-elemzéshez csak néhány reprezentatív, kiemelt szöveg tárgyalásához igényelt eljárásokat tudjuk alkalmazni, a felsorolt módszerek nagyobb része a további mélyelemzésekhez szükséges vizsgálati apparátust alkotja.

CSÍKSOMLYÓ, KATOLICIZMUS, PÁPA – SZAKIRODALMI VETÜLETEK

Az erdélyi magyar katolicizmusnak Csíksomlyó az egyik legfontosabb kegyhelye. A csíksomlyói Mária-kegytemplom, a ferences kolostor, a Salvator-kápolna és – újabban – a somlyói nyeregen emelkedő Hármashalom-oltár által alkotott komplexum Székelyföldnek – és a gyimesi meg moldvai csángóságnak – kiemelkedő szellemi-lelki központját jelenti évszázadok óta (Tánczos, 2016; Fejes, 2018). Jóllehet Mária-kegyhelyként tulajdonképpen az egyházi Mária-ünnepek (febr. 2. – Gyertyaszentelő Boldogasszony, márc. 25. – Gyümölcstó Boldogasszony, különösen júl. 2. – Sarlós Boldogasszony, aug. 15. – Nagyboldogasszony, szept. 8. – Kisboldogasszony, dec. 8. – szeplőtelen fogantatás stb.) búcsús központja, és ilyenként épült be a közép-európai Mária-zarándokutak kereszthálózatába (Częstochowa–Međugorje–Mariazell–Csíksomlyó), mégis, a ferences templomban álló csodatevő kegyzoborhoz köthetően 1567-től kezdve, de már a 17. századtól mindenképpen a pünkösdi búcsú ugyancsak Mária-búcsúként emelkedett ki a székely katolikusok körében (Tánczos, 2016: 171–175), majd a 20. századra fokozatosan Csíksomlyó legfőbb ünnepévé vált. A csíksomlyói pünkösdi búcsú a romániai rendszerváltás után nemcsak Székelyföldről, Moldvából, Erdélyből, de az egész Kárpát-medencéből, különösen Magyarországról vonzotta a zarándokokat, és egyre inkább más felekezethez tartozókat is, olyannyira, hogy már a kilencvenes évek végére nemzeti zarándokhellyé nőtte ki magát. Ennek is köszönhető, hogy 2012 márciusában felterjesztették az UNESCO világörökségi listájára, aminek elutasítása 2016-ban hatalmas csalódást okozott nemcsak a római katolikusok, de az egész erdélyi magyarság körében (Hegedüs, 2016; „Nem vált a...”, 2016). Ezzel párhuzamosan a csíksomlyói kegyhely és az ott zajló pünkösdi búcsú vallási jellegét is már-már háttérbe szorítani látszik a hely összmagyar nemzeti zarándokhellyé való átalakulása – ami fontos szempontot jelent a 2019-es csíksomlyói pápalátogatás körül kialakuló és a virtuális térbe is kivetülő viták értelmezéséhez.

A pápa csíksomlyói látogatása jelentőségének megértéséhez azonban szükséges mérlegelni az egyházi vizitációhoz fűzött legfőbb reményeket, valamint a pápa személyiségének megítélését is. Bár a kommunizmus évtizedei után újra a vallásszabadság légköre uralkodik Romániában, az elsősorban az erdélyi magyarokra jellemző katolicizmus másodrendű szerepbe szorult a gyakorlatilag államvallásként működő görögkeleti (román ortodox) egyházzal szemben (ami ugyancsak a kisebbségi létbe taszítottság identitásromboló érzetét növeli). Ennek fényében a vatikáni elismerés nemcsak a romániai magyar katolicizmusnak, de magának a magyar identitásnak a megerősítését is jelentette volna és jelentené ma is. Az a tény, hogy II. János Pál 1999. május 7–9. között az első Romániába látogató pápaként nem jött el Erdélybe, nagy csalódást okozott

a magyar hívek körében. Éppen ezért az a hír, hogy 2019-ben Ferenc pápa romániai útja során Bukarest, Jászvásár és Balázsfalva mellett ellátogat Csíksomlyóra is, nagy reményeket ébresztett és lelkes várakozással töltötte el a magyar katolikusokat (hozzájárul ehhez az a tény is, hogy Magyarországon sem járt még ez a pápa⁶). Az egyházfő személyének megítélése azonban már megosztotta a közvéleményt: a sokak által liberálisnak, migránspártolónak, bitorlónak tartott Ferenc pápát nem kívánták a magyarság szent helyének érzett Csíksomlyón. Az argentin Jorge Mario Bergoglio bíboros, akit XVI. Benedek 2013-as lemondása után választottak az első amerikai földrészről származó pápává, nyitottabb szellemet képvisel elődjénél, és felszólal nemcsak szigorúan egyházi, de a politikai vetületekkel bíró kényes társadalmi, gazdasági, valamint környezetvédelmi kérdésekben is, többek között szorgalmazza a környezeti öntudatoság emelését, a mélynyomorban élő elesettek felkarolását, valamint hangsúlyozza a háborús és gazdasági menekültek irányában tanúsítandó krisztusi szeretet szükségességét (ld. többek között Guzik, 2018; Flamini, 2014; Franco, 2013; Ofori, 2017; Nyirkos, 2016). A jelenlegi politikai diskurzusokat azonban éppen ez a két kérdés osztja meg leginkább Európában, és Magyarországon még erőteljesebben (ami természetesen, szerves módon kihathat az erdélyi magyar közvélemény alakulására is); különösen a Közel-Keletről és Afrikából az unióba irányuló tömeges illegális bevándorlás vélt vagy valós fenyegetése, a szélsőséges iszlám terrorizmus árnyékában. A doktrinális kérdésekben amúgy is sokak által túlságosan nyitottnak tartott Ferenc pápát a konzervatív keresztény jobboldal diskurzusaiban Európa-szerte előszeretettel emlegetik idegen érdekeket szolgáló, a migránsokat támogató, a muszlim térhódítást elősegítő és a kereszténység elcsúsztatását okozó ellentmondásos személyiségnek. Ez a kettősség tükröződik felerősítve a pápalátogatás körüli digitális vitákban is.

Harmadik tényezőként pedig mindenképpen meg kell említenünk a vallásosság egyre szorosabb összefonódását a nemzeti eszmékkel, amelyek új mozgalmakat és ideológiákat is indítanak hódító útjukra újonnan születő (vagy újraéledő) nemzetmitológiák mentén – ezek alól a magyar vagy éppen a helyi székely társadalom sem kivétel (vö. Hubbes és Povedák, 2015; Hubbes és mtsai, 2016). Ez azért fontos, mert a Ferenc pápa csíksomlyói látogatása körül zajló digitális diskurzusok éppen ennek a háttérben élő folyamatnak a kivetüléseit is hordozzák. Az egyházi katolicizmus, a klasszikus felekezeti kereszténység gyakorló hívői mellett (akik részben maguk is megosztottak a pápa személyének értékelését illetően) a lehangosabban éppen a nemzetközpontú új vallásosság hívei tiltakoztak a pápa jelenléte ellen a magyar nemzet megszentelt helyén. Több esetben nemcsak a pápa ellen irányul támadásaik éle, de a katolikus papokat vagy az egyházat, esetenként magát a kereszténységet vették célba vádjajkkal. (Nyilvánvalóan nem tekinthetünk itt el a vallásossággal szemben általánosan is kritikus hangoktól sem.) Ugyanígy viszont a nemzeti vallásosság hangosabb szószólói maguk is erőteljes támadásoknak voltak kitéve a pápatámogató vagy csak egyszerűen egyházián vallásos megszólalók részéről. Az ilyen jellegű, vallási kérdéseken és nemzeti érzéseken vitatkozó online diskurzuspárbajok mindennaposak a virtuális térben (lásd Howard, 2008; Hubbes, 2012) – a csíksomlyói pápalá-

6 Azóta a 2021-ben megrendezett Eukarisztikus Világkongresszuson vett részt, illetve 2023-ra várják Magyarországra Ferenc pápát.

toogatás, éppen rendkívüli jelentőségénél fogva, csak felhangosította ezeket a közösségi oldalakon zajló szóváltásokat.

A PÁPALÁTOGATÁS MÉDIAFORRÁSAI, TÉMÁI ÉS VÉLEMÉNYTÁBORAI A HOZZÁSZÓLÁSOK ALAPJÁN

A pápalátogatás eseménye intenzív módon volt jelen a magyar nyelvű sajtóban. A hozzászólások relevanciáját tartva szem előtt, elsősorban a hazai online sajtó azon anyagait gyűjtöttük, amelyek sok vagy nagyon erős érzelmi töltetű kommentet vonzottak.

A sajtóanyagokban leggyakrabban előforduló témákat vesszük itt leltárba: a pápa romániai látogatása, a csíksomlyói látogatás, a pünkösdi búcsútól eltérő dátum, a zarándokok regisztrációjának szükségessége az előrelátható biztonsági beléptető rendszer érdekében, a zarándokok utazási és szállási kérdései, a pápa utazása és a pápamobil, a csíksomlyói helyszín megnevezése (nyereg – Salvator-domb), a Hármashalom-oltár lefödése, a pápalátogatás alkalmára emelt székegy kapu, a Mária-kegyszobor kivitele a pápai misére, a pápa miseruha-feliratának cenzúrázása, majd utólag a pápai prédikáció tartalma, nyelve és a himnusz eléneklése. A médiában megjelent témák mellett természetesen a hozzászólások további lényegesnek bizonyuló véleménytemákat is kibontottak a főbb médiatoposzok mellett: ilyen a pápa személye, a csíksomlyói kegyhely szentsége, a Mária-szobor szentsége, Csíksomlyónak a románok általi feltételezett kisajátítása (a román sajtó egy részében – amellyel itt most nem foglalkozunk – ennek fordítottja volt jelen meghatározóan: éspedig Erdélynek a magyarok általi elcsatolása a pápalátogatás ürügyén), az államhatalmi szervek túlkapásai, valamint – nem elhanyagolható módon – a pápa révén a muszlimok (a migránsok) és elkerülhetetlenül Soros György neve. A megszólalások, hozzászólások nagy mennyiségéből három (vagy pontosabb lebontásban négy) véleménytábor rajzolódik ki: a pápát támogatóké, a pápákritikusoké, valamint a valláskritikusoké (amelyen belül elkülöníthetjük az egyházat, a vallást valamely nemzeti-vallási ideológia felől támadókat, másrészt pedig a vallásosságot, a vallást általában kritikusan szemlélőket).

A PÁPALÁTOGATÁS HELYI ÉS MAGYARORSZÁGI MÉDIAFORRÁSAI

A vizsgált kérdés helyi kötöttsége miatt elsősorban a helyi és tágabb körben a hazai magyar sajtóorgánumok honlapjain megjelenő anyagokra koncentráltunk, de ezek mellett bizonyos esetekben magyarországi forrásokban megjelenő írásokat, bejegyzéseket is figyelembe vettünk, amennyiben a hozzászólások vonatkozásai ezt indokolták. A számolatlanul sok médiahírből végül 69 anyagot ítéltünk relevánsnak a hozzászólások, reakciók tekintetében: 54 közvetlen „vitaindító” cikk, hét hivatkozott vagy bevágott cikk, négy videó, egy hirdetés, három önálló Facebook-bejegyzés. Ezek megoszlása: hazai online sajtó: öt *Hargita Népe*, egy *Krisztussal a Keresztet Népemért* blog, öt *Krónika*, tizenkettő *Maszol*, öt *Transindex*, tizennégy *Székegyhon*; tv-rádió: kettő *Erdély TV*, egy *Mária Rádió*, egy *Magnificat*; Magyarországról pedig: egy *168ÓRA*, egy *A Világ Titkai*, egy *HVG*, egy *Jezsuita.hu*, egy *Katolikus Válasz*, egy *Külhoni Magyarok Klubja*, két *Mandiner*, egy *Pesti Srácok*, egy *SZEMlélek*. A különbözetet jelentő, be nem

sorolt anyagok a YouTube videómegosztóra feltöltött két videó, valamint a Facebook közösségi oldalon személyes profil alatt megosztott bejegyzések vagy hirdetések. Az alábbi táblázat nyújt róluk áttekintést.

1. táblázat. *A vizsgált médiaanyagok forrásainak megoszlása*
Table 1. *Distribution of sources of media*

	Hagyományos, webes felület, online hírportál	Cikkek száma	Elektronikus média	Cikkek száma	Online közösségi médiaoldal	Cikkek száma
Székelyföldi média	<i>Hargita Népe</i> <i>Székelyhon</i>	5 14			<i>Krisztussal a Keresztet</i>	1
Erdélyi magyar médiaorgánumok	<i>Krónika</i> <i>Maszol</i> <i>Transidex</i>	5 12 5	<i>Erdély TV</i> <i>Mária rádió</i>	2 1	<i>Magnificat</i>	1
Magyarországi média	<i>168ÓRA</i> <i>HVG</i>	1 1			<i>Jezsuita.hu</i> <i>Katolikus Válasz</i> <i>Külhoni Magyarok Klubja</i> <i>Mandiner</i> <i>SZEMlélek</i> <i>A Világ Titkai</i>	1 1 1 2 1 1
Helyfüggetlen online média	<i>YouTube</i> <i>Facebook</i>			2 12		
ÖSSZESEN	69 anyag (hír, cikk, videó, bejegyzés, hirdetés)					

Forrás: saját szerkesztésű táblázat

A PÁPALÁTOGATÁS A VIRTUÁLIS NYILVÁNOSSÁGBAN

Bár a médiaanyagokban tárgyalt témák nyilvánvalóan meghatározták a közösségi médiában vonzott hozzászólások témáit, mégis észlelhetünk különbségeket is. Az előbbi alfejezetben felsorolt témák tehát jelen vannak, azonban a személyes vélemények megjelenítése itt érezhetően eltolja a hangsúlyokat, és új témákat is felvet. Legfontosabb téma egyértelműen a pápalátogatás eseménye maga, ennek egyedisége, történelmi jelentősége. Hasonlóan sokat tárgyalták a pápalátogatás körülményeit is. Ennek lényegesebb pontjait vesszük sorra alább: a regisztráció szükségessége vagy szükségeltelensége (más romániai helyszíneken nem kötötték regisztrációhoz a részvételt), a biztonság kérdése (többször is felmerült, hogy biztonság ürügyén az államhatalmi szervek túlkapasokhoz folyamodhatnak, illetve a visszaélések ténye), a szervezés megítélése (itt sokféle vélemény megjelent az önkormányzati, az egyházi szervezők munkájának dicséretétől a hibák és bonyodalmak miatti okolásukig és a nyers vádaskodásokig), a zarándokok utazási lehetőségei (elsősorban a vasúti járatok növelésével párhuzamosan bevezetett jegyárdrágítások,

valamint az utazási körülmények szidása volt észlelhető), a pápamobil (az autó külön rendszámának sürgősségi kormányrendelettel való elfogadásának híre többnyire ironizáló vagy éppen a pápát gyalázó hozzászólásokat generált).

Külön ki kell emelni a pápalátogatás kijelölt időpontja által kiváltott elégedetlenkedést: a pünkösdi búcsú előtt egy héttel kitűzött időpont élesen megosztotta a közvéleményt, és válaszítás elé állította a zarándoklatra vállalkozókat, amint ezt Fejes Ildikó és Nagy Benedek tanulmányaiban (Fejes, 2019; Nagy, 2020) elemzett online kérdőívek eredményei is bizonyítják – a zarándokoknak csupán kis hányada tudott és szándékozott mindkét eseményen részt venni. Egyesek az egyházi szervezők kudarcát látták a két esemény összehangolásának hiányában, mások a Vatikán szándékos elhatárolódását gyanították a magyarság szent ünnepétől, de olyan vélemény is hangot kapott, miszerint a paternalista román állam akarta eképpen megalázni a magyarságot (tekintve, hogy a pápa csíksomlyói látogatása június 1-re volt kitűzve, ami a gyermekek világnapja).

A csíksomlyói helyszínnel kapcsolatos részletek is több tekintetben indítottak el véleménylavinákat. Mindenekelőtt magának a kegyhelynek a szentsége és nemzeti jelentősége képezett vitaokot: a pápákritikusok nem szívesen látták Ferenc pápát (és/vagy a románok képviselőit) a magyarság szent helyén, és többen is arra buzdítottak (vagy legalábbis ironikusan felvetették a lehetőséget), hogy egy igaz magyar se menjen el a megszenteltelenítő aktusnak látott eseményre. A pápai misének és az ünnepségnek helyet adó – Makovecz Imre által tervezett – Hármashalom-oltár boltíves sátoztatóval való kiegészítése-befödése is heves reakciókat váltott ki: míg voltak, akik jónak látták az ideiglenes bővítést, és mások pedig belenyugodtak a bővítés megvalósításába, ha az valóban ideiglenes csupán, voltak, akik nyugtalanságukat fejezték ki abbéli gyanújukban, hogy a tető véglegesen ott marad, de a legtöbben a magyar nemzeti szimbólumnak felfogott (a magyar királyi címert idéző) Hármashalom-oltár szándékos elrejtésén vagy elcsúfításán botránkoztak – a magyarság megalázását látták benne: a románok szimbolikus térfoglalását a magyar jelkép eltüntetésével. A – mintegy ezt ellensúlyozó – hatalmas, míves székely kapu felállításának híre sem okozott egyöntetű lelkesedést: ezúttal az őszinte csodálók mellett többen (feltehetően többnyire magyarországi hozzászólók⁷) a magyar kormány felelőtlen és szükségtelen pénzkidobását fájalták (annak dacára, hogy többen is utaltak rá, hogy a kapu a helyi önkormányzatok pénzbeli támogatásával készült – a magyar kormány viszont valóban támogatta a rendezvény egyéb aspektusait 160 millió forinttal), mások viszont azt rótták fel, hogy a pápa amúgy sem fog sem átmenni alatta, sem pedig tudomást szerezni/venni róla. Ugyancsak a hely értelmezéséhez tartozik a Mária-kegyszobor kivitele a kegytemplomból a mise helyszínére, abból a célból, hogy a pápa megáldhassa és megajándékozhatja egy aranyrózsával, amint ez más Mária-zarándokhelyeken is történt már. Bár voltak elfogadó, elismerő vélemények e tekintetben, mégis a „lehangosabban” a szobor költöztetését elítélő hozzá-

7 Itt jegyzem meg, hogy bár a bejegyzések, hozzászólások nyilvános oldalakról voltak összegyűjtve – a közösségi oldalak (itt: a Facebook) elveinek megfelelően többnyire személyes profiljukon saját névvel szereplő megszólalók adatainak védelme érdekében nem tüntetem fel a hozzászólók nevét. (A kutatási jelentés mellékleteiben viszont nem töröltem, hiszen mégiscsak nyilvánosan vállalt személyes megszólalásokról van szó).

szólások jelentek meg: szoros összefüggésben van ez a felháborodás a csíksomlyói kegyhelynek a magyarság számára szent voltával és a magyarok oltalmazó Boldogasszony-patrónája évezredes tanának a csíksomlyói Babba Mária mitikus alakjával való összeolvadásával. A csodatevő Mária-kegyszobor kivitele ilyen szempontból ugyanolyan szentségtörő tettként tűnik fel a hozzászólások nagy hányadában, mint a pápa nem kívánt jelenléte a magyarok szent nemzeti búcsúhelyén.

Értelemszerűen mindezek az egymásnak feszülő viszonyulások, viták összefüggenek Ferenc pápa személyének ellentmondásos közmegítélésével: a hívek jelentős részének nyitottsága, javító reformjai okán ő a jó pápa, konzervatívabb ellenzékéhez igazodók és a konzervatív politikai kereszténységet képviselő nézetek számára ő a neoliborális globalizmus képviselője, a migráció elősegítője és a terjeszkedő muszlimokkal barátkozó, keresztényellenes hamis pápa.

Az alábbiakban ezt a kettősséget jellemző, kulcsszavak mentén kódolt, kiválasztott hozzászólások áttekintését kísérem meg példákon keresztül bemutatni. A pápáról szóló kijelentések tematikus kódolása alapján két fő kategóriát tudunk elkülöníteni: az egyik – nagyobb számú és változatosabb jellemzőket felsorakoztató – negatív viszonyulást mutat, ez a pápakritikus megszólalások csoportja, a másik, a Ferenc pápa személyéhez, látogatásához pozitívan viszonyuló szövegtörzset a pápatámogató megszólalásokat foglalja magába.

A pápakritikus hozzászólások első csoportja a *kollaboráns pápa* kulcsszóval jellemezhető, ezt fejezi ki a következő hozzászólásrészlet: „a balbibi újságok mindegyik pópát támadtak. addig erről a pápáról egy rossz sort sem írtak. és ez nem azért van mert a többi pápa rossz volt és ez pedig makulátlan, hanem azért mert kollaboráns és az ő emberük.”⁸ Olyan megszólalások, címkék tartoznak ide, mint például „Rendkívül nehéz magyarzatot találni arra, hogy miért kell gyilkosok cipőjét csokolgatni, meg migránsok labát mosogatni”; „Bevándorlókat és az ISLÁMOT támogassa”; „kereszténység áruloja”; „Zsidó bankárok érdekeit védi”; „szabadkőműves pápa”; „A pápa igenis hevesen sürgeti a bevándorlók behozatalát”; „Zsidó papa”; „Szabadkőműves”; „ügynök”. A Mária-kegyszobornak ajándékozott aranyrózsa kapcsán jelenik meg a következő megjegyzés: „nem a katolikus egyház fizeti, talán Soros papa pénze, mivel az ő bevándorlási nézeteit hirdeti.”

Rokon értelmet és hasonnemű kijelentéseket foglal magába a *migráns pápa* kulcsszó – ez a gúnynev a menekültek iránti irgalmasságot hirdető szavai miatt vált elterjedté a közbeszédben. Erre is több példát emelhetünk ki: „migránsok labát mosogatni”; „Bevándorlókat és az ISLÁMOT támogassa”; „Muzulmánok lábát csókolta”; „puszilgassa a migráns labát”; „Menjen Szíriában sz*pni”; „Migránsparti papa”; „A hasznot meg majd odaadják a pápának, egy kis plusz pénz a migránsok támogatásához!” (a vasút által bejelentett jegydrágulásra vonatkozóan); „...többet törődik a muszlim bevándorlókkal, mint a keresztény emberekkel”.

Az olyan címkék, hozzászólások, mint a „Bitorló”; „A pápa XVI Benedek. Feri csak egy bitorló”; „Remélem, hogy addig az igazi pápa – XVI BENEDEK – visszatér – ez az ügynök meg eltakarodik” a *hamis pápa* kulcsszó alá tartoznak. Ugyancsak a hamisságot fejezi ki a *hazug pap* kulcsjellemező – ilyen megjegyzés rá az „allszent papa”.

8 A bejegyzések, hozzászólások szövegét eredeti helyesírással, központozással, változtatások nélkül közlöm.

Nemcsak hamisságot, de erőtlenséget, komolytalanságot is kifejeznek a *gyenge pápa* kulcsszó köré csoportosítható lekcisnylő, gúnyolódó megjegyzések: „Ennek a Ferenc nevű papnak alig van ereje”; „Feriba” (Feri bá); „Pojáca”; „Egy vén marha”; „Vén hülye”; „Vén hülye buzi”; „Csu-hás”; „buzipapo, pedo-feco, wc-papír, bilike”; „Vén papagáj”; „Átlagember”; „az öreg”; „Fehér Batman”; „Frici pápa”.

Ördögi pápa lehetne a következő, igen támadó élű – és nem egyszer bibliai ihletésű, a vallás-háborúk korát idéző – megjegyzések, címkék összefoglaló kulcsszava: „maga az ördög”; „kezet csókolt az ördöggel”; „az ördög szolgálja”; „az ördög embere”; „több rosszat tett, mint jot”; „... Istenem ne enged a sátánt a szent helyünkre”; „Hátha a jó Isten megadja nekünk azt az örömet, hogy ennek a sátánnak a fejébe essen az egész” (a Hármashalom-oltár fölé emelt tető); „Maffiózó”; „Sátán...” „Hamis próféta”; Nagy parázna”; „...sátán”; „A fíjukat el kell bújztatni”; (utalás egyes papok botrányos pedofíliaeseteire); „egy gonosz lény”.

A *páпамobil* kulcsszó inkább ironikus, viccelődő – bár nem minden gúnyos él vagy rosszindulat nélküli – hozzászólásokat foglal össze (nagyobbrészt arra a hírre reagálva, hogy a román kormány sürgősségi rendelettel fogadta el a páпамobil külön, vatikáni rendszámát): „Szamárna nem kell rendszám”; „Volt a RAR on is?” (RAR = kötelező időszakos műszaki ellenőrzés); „Jobb lenne Dorohojból friss műszaki vizsgával rendelkező számmal”; „Terep gumikat ne felejtsek el rakatni”; „Inkább pupámobil”. Olyan rendszámokat javasolnak a páпамobilra, mint „666 lesz a (rend)száma?”; „Judás 1”; „pedofília01”.

Bármennyire is számosak és feltűnőek, élesek és ítélkezőek a pápakritikus kategóriába tartozó hozzászólások – a szövegek egészében inkább egy hangos kisebbséget képviselnek. A pápatá-mogató viszonyulás nem annyira a kimondottan az ő személyéről szóló megjegyzésekben tűnik ki, hanem a szövegek hangulatában. Mindazonáltal összegyűjthetünk jó néhány hozzászólást a *jó pápa* kulcsszó alá: „Ferenc pápa...a jó úton jár”; „A bevándorlók érkezése nem a pápatól függ”; „Hogy Ferenc pápa szabadkőműves lenne, kétlem...”; „Azt tette, amit Jézus tett...”; „... egy zarándokhelyen tartott szertartás a pápa jelenlétében megtisztelő”; „a pápa békét hirdetett”; „nem a pápa hibája volt, hanem a szervezőké”; „Nem nagyzol”; „Utálja a Vatikán megszorításait”; „Ő AZ ELSŐ (pápa) ATÖRTÈNELEM FOLYAMÀN AKI ELLÀTOGAT A SZÈKELYFÖLDRE”; „...látogatása öröm számunkra...”; „...testvérem a ... pápa”; „(Isten) ... evangéliumát fogja hirdetni a pápa”; „jó keresztény”; „Alázat és felebaráti szeretet is van benne”; „...undorodik a politikailag megrendelt képmutatástót”; „Udvozionkszavait el hozzo személy”; „A papa, Jezus földi helytartója”; és egy beszédcelekvéssel zárva a sort: „Éljen a pápa!”

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS KITEKINTÉS

Gyorselemzésünk végéhez érve, az összegyűjtött adatok ismeretében, az alábbiakban a bevezető kutatási kérdésekre foglalom össze a jelenlegi kutatási fázisban megadható és a későbbi mélyelemzések előrevetíthető válaszait.

K1: A pápalátogatás digitális diskurzusainak legforróbb, legvitatottabb témái közé tartoztak a pápa csíksomlyói jelenléte, a pápalátogatás időpontja (június 1. vagy a pünkösdi búcsú), a zarándoklat biztonsága (a felmerülő terrorizmusrémhírek, az elriasztó hatású beléptetőrendszer

híre, a hatalmi túlkapások), az utazási és szervezési problémák, a hamis reprezentációban, a nemzeti szimbólumhasználat tiltásában-elfojtásában (miseruha kicenzúrázása) megnyilvánuló nemzeti(ségi) diszkrimináció a román hatalom részéről, Csíksomlyó feltételezett megszenteltetés (a pápa jelenléte, az „elrománosítás” veszélye, román nyelvű mise, prédikáció); Hármashalom-oltár befödése – „eltakarása” (az ideiglenesség vagy véglegesség kérdése), a Mária-kegyszobor kivitele, utólag pedig: a pápai prédikáció üzenetei, himnusz iránti (és implicite magyarság iránti) tiszteletlenség feltételezése a pápa részéről (a szervezők kiterelték a pápát a magyar himnusz éneklésekor).

K2: A pápa jelenléte és az esemény jelentősége iránti elvárások a következőképpen tükröződnek az online nyilvánosságban: nagy elvárás volt a pápa irányában a magyarság helyzetének, történetének ismerete és elismerése – ez részben csalódást okozott. Ugyanakkor a pápalátogatásra sokan úgy tekintenek, mint Csíksomlyó (és az erdélyi magyar katolicizmus) kompenzáló elismerésére. Felmerült még a csángó katolikusok magyarságának erősítésének igénye is (magyar misézés stb. formájában), ami részben (az időszakonkénti bákói magyar nyelvű misék bevezetésével) teljesült.

K3: Az esemény megítélése az online nyilvánosságban ellentmondásosnak bizonyult: pozitív és negatív hangok egyaránt jelen voltak és vannak a kutatás lezárásának pillanatában is (és előreláthatólag ez nem fog változni).

K4: Az előbbi kérdésre adott válasszal szorosan összefügg – mind okként, mind következményként – a pápa ellentmondásos megítélése az online nyilvánosságban. Egyrészt úgy értékelik, hogy ő az első Erdélybe látogató pápa, a jó, békítő pápát látják Ferenc pápa személyében, másrészt viszont sokak szemében ő a magyarságot (a román hatalomnak) eláruló, magyarelles (sőt, ellenséges) pápa, a nemzetközi politikai játszmák szempontjából pedig úgy tekintenek rá mint migránspápa, a Soros György érdekeit kiszolgáló pápa, valamint hamis pápának tekintik (a lemondott vagy lemondott XVI. Benedek lévén az igazi), és olyan vélemények is megjelennek, miszerint ő lenne az Antikrisztus (ami jellegzetesen a vallásháborúk korára visszamenő retorikát idéz).

K5: A nemzetiségi, vallási-felekezeti viszonyok reprezentációját az online nyilvánosságban az esemény kapcsán a későbbi tanulmányokban vizsgálom részletesen, annyi viszont már most kiviláglik az összegyűjtött szöveganyagból, hogy a magyar hozzászólók részéről jelen van a románokkal, román államhatalommal szembeni bizalom, megenyhülés, békülés éppúgy, mint a velük szembeni bizalmatlanság vagy akár ellenségeség. Érdekes színfoltot jelent ugyanakkor az erdélyi magyar hozzászólóknak az anyaországi magyarokhoz való ellentmondásos viszonyulása is (ami olyan kérdésekben nyilvánul meg, mint a jelenlegi magyar kormány különböző megítélései – a hálától a kritikáig), de észlelhető a magyarországi kommentelők részéről érkező megosztó hangokkal szembeni elégedetlenség. És természetesen erőteljesen érzékelhető az anyaországi vendégek iránti öröm, együvértartozás hangulata is.

K6: Már az összegyűjtött anyag mélyelemzése nélkül is, de annak részletes ismeretében, megállapíthatjuk hogy a digitális közösségi nyilvánosság diskurzusai részben eltérnek a főáramú médiadiskurzusoktól. Egyrészt észlelhető a közösségi média sokrétű viszonyulása a főáramú hagyományos médiáról alkotott többfajta eltérő véleményben (kiolvasható az elégedettség, a kritika, a bizalmatlanság, a manipuláció és propaganda „kihallása”, a főáramú média híreinek elutasítása, meghazudtolása, elítélése); másrészt érdemes megfigyelni a főáramú média viszo-

nyulását is a digitális közösségi nyilvánossághoz (például az álhírek, rémhírek terjesztésének, a pápakritikus hangoknak az elítélésében – erre példa az egyházi média részéről Bójte Csaba kifakadása a pápakritikus hangok ellen).

Összegzőképpen elmondható, hogy míg a hagyományos média diskurzusai inkább pápatámogató álláspontot, egységet hirdető hangnemet képviselnek, formális, esetenként bulváros jellegű híradásokkal, tudósításokkal, véleményezésekkel, addig a közösségi nyilvánosság diskurzusai inkább informális, dialogikus, vitázó, szubverzív jellegűek. Itt viszont erőteljes hangsúllyal van jelen a pápakritikus hangnem. Sokkal inkább észlelhető a közösségi diskurzusokban a székelységre, az erdélyi katolikusságra, a romániai magyarságra vonatkozó identitáspszichizmus, a (román) államhatalommal szembeni bizalmatlanság és pesszimizmus; és szabadabban jutnak kifejezésre az egyházzal kapcsolatos érzelmek is (öröm, bizalom, elárultságérzés).

SZAKIRODALOM REFERENCES

- Andok, M. (2017). *A kommunikáció rituális elmélete*. Gondolat Kiadó.
- Császi, L. (2002). *A média rítusai. A kommunikáció neodurkheimi elmélete*. Osiris.
- Fejes, I. (2018). *A vallásosság történelmi és szociológiai dimenziói Csíksban*. Státus Kiadó.
- Fejes, I. (2019) Közösségbe ágyazott vallásosság, vagy vallásos esemény köré épített közösségi élmény? Gyorsjelentés a pápalátogatás vallásszociológiai szempontjairól. Kutatási jelentés fejezet a *VIDEMUS PAPAM. Ferenc pápa 2019-es csíksomlyói látogatásának társadalmi, gazdasági vetületei székelyföldi és tágabb kontextusban* című DOMUS pályamunkában, 4–24.
- Flamini, R. (2014). Peter and Caesar: Is Pope Francis Shifting the Vatican's Worldview? *World Affairs*, 177(2), 25–33.
- Foucault, M. (1998). A diskurzus rendje. In Foucault, M. (szerk.), *A fantasztikus könyvtár* (50–74.). Pallas Stúdió.
- Franco, M. (2013). The first global pope. *Survival*, 55(3), 71–77. <https://doi.org/10.1080/00396338.2013.802853>
- Glózer, R. (2013). *A fiatalok közéleti véleményformálásának új formái az online térben*. PTE BTK.
- Guzik, P. (2018). Communicating migration – Pope Francis' strategy of reframing refugee issues. *Church, Communication and Culture*, 3(2). 106–135. <https://doi.org/10.1080/23753234.2018.1478230>
- Hegedüs, Cs. (2016. december 1.). Bukarest semmit nem tesz az erdélyi magyar kulturális örökség védelméért. *Maszol*. <https://www.maszol.ro/index.php/kultura/73327-hegeduscsilla-bukarest-semmit-nem-tesz-az-erdelyi-magyar-kulturalis-orokseg-vedelmeert>
- Herring, S. C. (2004). Computer-Mediated Discourse Analysis: An Approach to Researching Online Behavior. In S. A. Barab, R. Kling & J. H. Gray (szerk.), *Designing for Virtual Communities in the Service of Learning* (338–376. o.). Cambridge University Press.
- Horányi, Ö. (szerk.). (2006). *A kommunikáció mint participáció*. AKI-Typtotex.
- Hubbes, L. (2012). Ritual Deliberations around Mythic Narratives in Online Ethno-Pagan Communities. In Bakó, R. és mtsai (szerk.), *Argumentor: Proceedings of the second*

- international conference on Argumentation and Rhetoric* (259–294. o.). Partium Press – Debrecen University Press.
- Hubbes, L. A., Fejes, I., & Mihály, V. I. (2016). Az új magyar (nemzeti) mitológia változatai és képviselői Székelyföldön. In Biró, A. Z. és Bodó, J. (szerk.), *Helyzetek és változások: Székelyföldi társadalomtudományi kutatások a DOMUS program támogatásával* (245–275. o.). Státus Kiadó.
- Hubbes, L., és Povedák, I. (szerk.). (2015). *Már a múlt sem a régi... Az új magyar mitológia multidiszciplináris elemzése*. MTA-SZTE.
- Howard, R. G. (2008. 04. 10–12.). *Blogging the End Times: Ritual Deliberation in Participatory Media* [Konferencia-előadás]. Western States Folklore Society Conference, “Folklore Engages Modernity”, University of California, Davis.
- Hogyan alakul Ferenc pápa megítélése? (2019. 06. 01.). *Mandiner*. https://mandiner.hu/cikk/20190601_hogyan_alakul_ferenc_papa_megitelese
- Nem vált a világörökség részévé a csíksomlyói búcsú. (2016. 12. 01.). *Maszol*. <https://www.maszol.ro/index.php/kultura/73325-nem-valt-a-vilagorokseg-reszeve-a-csiksomlyoi-bucsu>
- Mogoş, A. A., Meza, R. M., & Vincze, H. O. (2018). Discursive Patterns on the Facebook Pages of Government Institutions. A Comparative Analysis of Romania and Hungary. In Haruţa, C., Hinţea, C. M., & Moldovan, O. (szerk.), *Sustainable Development and Resilience of Local Communities and Public Sector Organizations* (374–386. o.). Accent.
- Nagy, B. (2020) A csíksomlyói pápalátogatás turisztikai elemzése: Hogyan látták a résztvevők? *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 5(3), 42–56, DOI: 10.15170/TVT.2020.05.03.03
- Nyirkos, T. (szerk.) (2016). *A jó kultúrája. Ferenc pápa és a világ kihívásai*. Ostrakon Hallgatói Szervezetért Közhasznú Egyesület.
- Ofori, D. M. (2017). The Papal Visit and Rhetoric of Conciliation: An Epideictic Perspective. *Journal of Communication and Religion*, 40(2), 79–99.
- Pócsik, A., és Nagy, M. (2009). *Virtus – Rítus – Pászítás (Virtus és pásztítás digitalizáltan)*. ELTE Kommunikáció szak
- Szvetelszky, Zs. (2017). Közösségi kételyek. *Századvég*, 84(2), 27–39.
- Szabó, M. (szerk.) (1998). *Az ellenség neve*. Jászöveg Műhely.
- Tánczos, V. (2016). *Csíksomlyó a népi vallásosságban*. Nap Kiadó.
- Van Dijk, T. (2000). A kritikai diskurzuselemzés elvei. In Szabó, M., Kiss, B., & Boda, Zs. (szerk.), *Szövegváltozatok politikára* (442–477. o.). Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Veszelszki, Á. (2017). Az álhírek extra- és intralingvális jellemzői. *Századvég*, 84(2), 51–82.